

2. UNESCO. Intercultural competences: conceptual and operational framework. Paris: UNESCO, 2013.
3. Deardorff D.K. Identification and assessment of intercultural competence as a student outcome of internationalization // Journal of Studies in International Education. 2006. Vol. 10, No. 3. P. 241–266. DOI: 10.1177/1028315306287002.
4. Byram M. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. Clevedon: Multilingual Matters, 1997. 124 p.
5. Spitzberg B.H. A model of intercultural communication competence // Intercultural Communication: A Reader / ed. by L.A. Samovar, R.E. Porter. Belmont, CA: Wadsworth, 2000. P. 375–387.
6. Chen G.M., Starosta W.J. Intercultural Communication Competence: A Synthesis // Annals of the International Communication Association. 1996. Vol. 19, No. 1. P. 353–383. DOI: 10.1080/23808985.1996.11678935.
7. Spitzberg B.H., Cupach W.R. Interpersonal Communication Competence. Beverly Hills: SAGE Publications, 1984. 236 p.
8. Council of the European Union. Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning // Official Journal of the European Union. 2018. C 189.

BO‘LAJAK MUHANDISLARNING UMUMTEXNIK KOMPETENTLIGINI TUSHUNTIRISHNING ZAMONAVIY NAZARIY YONDASHUVLARI

Parmonov Abdutolib Abduvahob o‘g‘li
O‘zbekiston Milliy universitetining Jizzax filiali dotsenti, PhD
[*pabdutolib@gmail.com*](mailto:pabdutolib@gmail.com)

Annotatsiya. Ushbu tezisdagi umumiy texnik kompetentlikning konseptual mazmuni metaforik “uy modeli” asosida sharhlab berildi. Mazkur modelga ko‘ra, umumtexnik kompetentlikni tashkil etuvchi asosiy kompetensiyalar - axborot kompetensiyasi, texnik kompetensiya, tadqiqot kompetensiyasi va liderlik kompetensiyasi - yagona tizim sifatida ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar. Umumiy texnik kompetentlik, kompetensiya, kompetentlik, axborot kompetensiya, texnik kompetensiya, tadqiqot kompetensiya, liderlik kompetensiyasi.

Kirish. Zamonaviy muhandislik ta‘limi innovatsion iqtisodiyot sharoitida murakkab texnologik jarayonlarni boshqara oladigan, tahliliy fikrlaydigan, muammolarni hal qilishda ijodkorlik namoyon qila

oladigan mutaxassislarni tayyorlashni talab etmoqda. Global mehnat bozori raqobati kuchayib borayotgan bir paytda bo‘lajak muhandislarning umumtexnik kompetentligini shakllantirish oliy ta‘lim tizimi oldida turgan dolzarb vazifalardan biriga aylandi. Chunki umumtexnik kompetentlik texnik bilimlar majmuasi bo‘libgina qolmay, balki talabaning real texnik obyekt va jarayonlar bilan ishlashga tayyorligi, texnik tafakkuri, analitik fikrlashi, texnik masalalarni modellash tirish va baholash qobiliyatlarining integratsiyalashgan ko‘rinishidir.

O‘zbekiston oliy ta‘lim tizimida ham muhandislik ta‘limi mazmunini modernizatsiya qilish, texnik fanlarni kompetentlikka yo‘naltirilgan texnologiyalar asosida qayta qurish, amaliyot bilan uzviy integratsiyani kuchaytirish ustuvor vazifa etib belgilangan. Bunday sharoitda bo‘lajak muhandislarning umumtexnik kompetentligini zamonaviy ilmiy yondashuvlar asosida talqin qilish, uni aniqlovchi mezonlar, tarkibiy komponentlar va rivojlanish qonuniyatlarini ilmiy asoslash muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Kompetentlikka asoslangan yondashuv doirasida texnologik jarayonlarda faoliyat yurituvchi muhandis kadrlarning umumiy texnik tayyorgarligi sifatini oshirish muammosini hal etishdagi asosiy yo‘nalishlardan biri - bu ularning kasbiy kompetentlikning muhim tarkibiy qismi sifatida umumiy texnik kompetentligi(UTK)ni rivojlantirishdir.

Pedagog olim N.A.Muslimovning fikriga ko‘ra “kompetentlik talabaning shaxsiy hamda ijtimoiy ahamiyatga molik kasbiy faoliyatini yuritishda kerak bo‘lgan bilim, ko‘nikma va malakalarning kasbiy faoliyatda ishlatilishi bilan belgilanadi [1].

A.Verbitskiy “kompetensiya subyektga biror vazifani bajarish imkonini beradigan normativ talablar tizimidir, lekin subyektning uni real bajarishi boshqa masaladir, kompetentlik shaxsning egallagan bilim va ko‘nikmalarni real vaziyatda ongli, ijodiy, mas‘uliyatli qo‘llash qobiliyati, faoliyatni mustaqil tashkil etish, natijaga erishish uchun shaxsiy sifatlar va tajribani safarbar etish jarayoni” sifatida talqin qiladi [2].

T.P.Petlina umumiy texnik kompetensiyani talabaning umumtexnik faoliyati, ya‘ni muhandislik va grafik bilimlari, o‘z-o‘zini rivojlantiruvchi ko‘nikmalari va qobiliyatlari asosida olgan BKMLar belgilaydi va bu muhandis kasbiy faoliyatining ko‘p qirralligi va keng qamrovliligini belgilaydi[6].

O.A.Qo‘ysinov esa, “kompetensiya o‘z bilimlarini tinmay boyitib borishni, yangi axborotlarni o‘rganishni, shu kun va davr talablarini his etishni, yangi bilimlarni izlab topish mahoratini, ularni qayta ishlashni hamda o‘z amaliy faoliyatida qo‘llashni talab qiladi. Kompetensiya egasi

bo‘lgan mutaxassis muammolarni yechishda o‘zi o‘zlashtirib olgan, aynan shu sharoitga mos metod va usullardan foydalanishni yaxshi bilishi, hozirgi vaziyatga munosib bo‘lgan metodlarni tanlab olib qo‘llashi, to‘g‘ri kelmaydiganlarini rad etishi, masalaga tanqidiy ko‘z bilan qarashi kabi ko‘nikmalarga ega bo‘lishi”ni [6, 17-b.], “kompetentlik esa, bo‘lajak mutaxassisning shaxsiy va ijtimoiy ahamiyatga ega kasbiy faoliyatni amalga oshirilishi uchun zarur bo‘lgan bilim, ko‘nikma va malakalarning egallanishi hamda ularni kasbiy faoliyatda qo‘llay olishi bilan tushuntiradi” [7].

M.Urazova tadqiqotlarida “kompetensiyani nazariy bilimlar, amaliy ko‘nikmalar, malakalar, kasbiy vazifalarni bajarishga oid normativ talablar yig‘indisi sifatida izohlasa, kompetentlik shaxsning kasbiy vazifalarni amalga bajarishi bilan belgilanadi, unda nafaqat bilimi, balki tashabbuskorlik, muloqot, ijodiy faoliyat, mas’uliyat, refleksiv yondashuv kabi shaxsiy sifatlar namoyon bo‘ladi” deya izohlaydi [8].

Yuqoridagi ilmiy manbalar tahlili natijalariga ko‘ra, kompetensiya - bu shaxsning muayyan kasbiy faoliyatni muvaffaqiyatli amalga oshirishi uchun zarur bo‘lgan bilim, ko‘nikma, malaka va ijtimoiy-huquqiy talablar tizimidir. Bu tizim tegishli me‘yoriy hujjatlar va davlat ta’lim standartlari asosida belgilanadi. Kompetentlik esa shaxsning o‘z kasbiy salohiyatini - bilim, amaliy tajriba, qobiliyat va shaxsiy fazilatlarni - aniq real vaziyatlarda samarali qo‘llay olish qobiliyatini, shuningdek bu jarayonga nisbatan mas’uliyatli va motivatsion yondashuvini ifodalaydi.

Agar umumtexnik kompetentlikni bir “uy” deb tasavvur qilsak, unda axborot, texnik, tadqiqotchilik va liderlik kompetensiyalari shu uy tarkibidagi turli asosiy konstruktiv qismlar sifatida qaraladi (1-rasm). Quyidagicha talqin qilish mumkin.

Umumtexnik kompetentlik – bu butun uy.

U – muhandis yoki talabaning kasbiy faoliyatda samarali ishlashi uchun zarur bo‘lgan integrallashgan sifatlar tizimi.

1. Axborot kompetensiyasi – uyning poydevori.

Axborot – hamma narsaning boshlanishi. Poydevor mustahkam bo‘lmasa, uy qulaydi.

Bu kompetensiya texnik axborotni izlash, tanlash, tahlil qilish va undan foydalana olish qobiliyatini bildiradi.

Poydevor sifatida u barcha boshqa kompetensiyalar uchun tayanch bilim bazasini yaratadi.

Ya’ni, axborotsiz texnik fikrlash ham, tadqiqot ham, liderlik ham barqaror bo‘lmaydi.

2. Texnik kompetensiya – uyning devorlari.

Texnik kompetensiya – bu kasbiy faoliyatni amalda bajarish, loyihalash, qurish va ekspluatatsiya qilish ko‘nikmalaridir.

Uyning devorlari uyga shakl beradi, ya’ni nazariy bilimlar amaliy faoliyatga aylanadi.

Texnik kompetensiya shuningdek, uyning mustahkamligini, ya’ni mutaxassisning amalda ishlash, mexanizmlar va texnologiyalarni boshqarish imkonini ta’minlaydi.

3. Tadqiqotchilik kompetensiyasi – uyning tomi (yopmasi).

Tom uyni tashqi ta’sirlardan himoya qiladi, yangiliklarni singdiradi.

Tadqiqotchilik kompetensiyasi – bu muammolarni tahlil qilish, ilmiy asosda yangi yechim topish va yangilik kiritish qobiliyatidir.

Tom sifatida u uyga ilmiy yangilanish va rivojlanish imkonini beradi, ya’ni kompetentlikni doimiy ravishda takomillashtiradi.

4. Liderlik kompetensiyasi – uyning eshigi va oynalari.

Eshik va oyna – tashqi dunyo bilan aloqa vositalari.

Liderlik kompetensiyasi esa muloqot, tashabbus, boshqalarni ilhomlantirish va boshqarish qobiliyatini ifodalaydi.

Bu qism orqali “uy” tashqi muhit bilan integratsiyalanadi: jamoaviy ish, kommunikatsiya, boshqaruv va tashabbus shu orqali amalga oshadi.

Ya’ni, liderlik kompetensiyasi mutaxassisni faqat ichki bilim sohibi emas, balki tashqi dunyoda faol, mas’uliyatli ishtirokchiga aylantiradi.

Xulosa va tavsiyalar. Tadqiqotda bo‘lajak muhandislarning umumtexnik kompetentligini talqin qilish jarayonida “kompetensiya” va “kompetentlik” tushunchalarining nazariy mazmun-mohiyati tizimli ravishda tahlil qilindi. Ilmiy manbalar asosida kompetensiya shaxsning kasbiy faoliyatni samarali bajarishi uchun zarur bo‘lgan bilim, ko‘nikma, malaka va ijtimoiy talablar majmui ekanligi; kompetentlik esa mazkur salohiyatni real vaziyatlarda ongli ravishda qo‘llay olish qobiliyatini aks ettirishi isbotlab berildi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Muslimov N.A. Kasb ta’limi o‘qituvchisini kasbiy shakllantirishning nazariy-metodik asoslari: Ped. fan.dokt. ... diss. Avtoreferati. -T., 2007. 46-b.

2. Вербицкий А.А., Личностный и компетентностный подходы в образовании: проблемы интеграции / 2009 г. – 336 с.

3. Петлина Т.П., Возможности формирования политехнической компетенции студентов агроинженерных специальностей в процессе общетехнической подготовки / Т.П. Петлина // Вестник ФГОУ ВПО МГАУ им. В.П. Горячкина. – 2008. – № 6-2. – С. 83–86.

4. Qo‘ysinov O.A., Kompetentli yondashuv asosida bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy-pedagogik ijodkorligini rivojlantirish texnologiyalari.: ped. fan. dokt. (DSc) diss. – Tosh.: 2018 – 17-b.

5. Urazova M.B., Bo‘lajak kasb ta‘lim pedagogini loyihalash faoliyatiga tayyorlash texnologiyasini takomillashtirish: Ped.(DSc) diss. Av-ref.-2015.-78 b.

WHY DO STUDENTS FORGET GRAMMAR AFTER LEARNING IT?

Nematullayeva Noila Shavkatjon qizi

Undergraduate student of NamSIFL nematullayevanoila@gmail.com

Abstract:This article looks at a common problem: students understand grammar during the lesson but forget it later. At first, it seemed to be only about students, but later it became clear that it is also connected to teaching. Reflective notes, students’ exit tickets, and observation notes from another teacher were used. The results showed that students forget grammar because they do not practice enough, and classroom conditions also affect their learning. Some changes helped students remember grammar better.

Keywords:grammar learning, grammar retention, student memory, classroom environment, practice, teaching methods, exit tickets, observation, young learners.

Introduction. Grammar is an important part of learning English, but many students face a common problem. They can understand grammar during the lesson, but after some time they have difficulty remembering it. This issue is especially common among young learners who need more practice and repetition. Sometimes students also lose focus in class or do not get enough activities to help them remember. Because of this, it becomes difficult for them to use grammar correctly outside the lesson. This study focuses on finding the main reasons for this problem and looking for simple and practical solutions to improve students’ grammar retention.

Literature Review: Grammar learning is an important part of language education, and many researchers highlight the need for practice and repetition. According to David Wilkins (1972), grammar is essential for communication because without it meaning is very limited [1]. This shows that students need not only to understand grammar but also to remember and use it correctly in different situations. Rod Ellis (2006) explains that grammar learning is more effective when students have enough opportunities to practice and use the language, not only